ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषत्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ - ୨)

108 Upanishad (Vol – 2)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସନ୍ତୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । **ଉପନିଷଦ**କୁ ବେଦର **ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର** ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ '**ବେଦାନ୍ତ**' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ '**ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା**' ଓ '**ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା**' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ସ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ ରହୁଥିଲା, ସେଇମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "**ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା**" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ **୧୦୮**ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡିକ ହେଲେ - **ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ**, ଓ **ଯୋଗ** । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ **ଦଶୋପନିଷଦ,** ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ **୧୩ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ**, ସେଗୁଡିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଇଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଋଗ୍ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁଦ୍ଗଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହ୍ବୃଚ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୬	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବଜ୍ରସୂଚୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଣ୍ଡିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜାବାଲ, ଜବାଲି	ଯୋଗଚୂଡାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ବେତାଶ୍ବତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍କନ୍ଦ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ବତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସନ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧ୍ୟାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ବ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଈଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ, ମୁକ୍ତିକା	ଜାବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାଟ୍‌-ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ରମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରଂବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ-ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ୍, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଲ, ଶରଭ, ଭସ୍ମଜାବାଲ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସର୍ବମୋଟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଈଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ସୁ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧
ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ
ସଂପାଦକ
ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡା, ଓଡିଶା

ସାମାନ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(Minor Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର ଉପନିଷଦ

(Praanaagnihotropanisat / Praanaagnihotra Upanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ ଶେଷଦେବ ଦାଶ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ ଶେଷଦେବ ଦାଶ

ପୋଡାମାରି ଗଡ, ସାନଖେମୁଣ୍ଡି,

ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡିଶା

sesanirbhaya@gmail.com

ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ରୋପନିଷତ୍/ ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର ଉପନିଷଦ

।। ଅଥ ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ରୋପନିଷତ୍ ।।

ଶରୀରଯଜ୍ଞସଂଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସଂଜାତବୋଧତଃ ।
ମୁନୟୋ ଯତ୍ପଦଂ ଯାନ୍ତି ତଦ୍ରାମପଦମାଶ୍ରୟେ ।।

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ୟଂ କରବାବହୈ ।
ତେଜସ୍ୱିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ।।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।।

ହରିଃ ଓଁ ।। ଅଥାତଃ ସର୍ବୋପନିଷତ୍ସାରଂ ସଂସାରଜ୍ଞାନାତୀତମନ୍ତ୍ରସୂତ୍ରଂ
ଶାରୀରଂ ଯଜ୍ଞଂ ବ୍ୟାଖ୍ୟାସ୍ୟାମଃ ।
ଯସ୍ମିନ୍ନେବ ପୁରୁଷଶରୀରେ ବିନାପ୍ୟଗ୍ନିହୋତ୍ରେଣ ବିନାପି
ସାଂଖ୍ୟୟୋଗେନ ସଂସାରବିମୁକ୍ତିର୍ଭବତୀତି ।
ସ୍ୱେନ ବିଧିନାଽନ୍ନଂ ଭୂମୌ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ୟା ଓଷଧୀଃ ସୋମରାଜ୍ଞୀରିତି
ତିସୃଭିରନ୍ନପତ ଇତି ଦ୍ୱାଭ୍ୟାମନୁମନ୍ତ୍ରୟତେ ।
ୟା ଓଷଧୟଃ ସୋମରାଜ୍ଞୀର୍ବହ୍ୱୀଃ ଶତବିଚକ୍ଷଣାଃ ।
ବୃହସ୍ପତିପ୍ରସୂତାସ୍ତା ନୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତ୍ୱଂହସଃ ।। ୧ ।।

ୟାଃ ଫଲିନୀର୍ୟା ଅଫଲା ଅପୁଷ୍ପା ୟାଶ୍ଚ ପୁଷ୍ପିଣୀଃ ।
ବୃହସ୍ପତିପ୍ରସୂତାସ୍ତା ନୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତ୍ୱଂହସଃ ।। ୨ ।।

ଜୀବଲାଂ ନବାରିଷାଂ ମାତେ ବଧ୍ନାମ୍ୟୋଷଧିମ୍ ।
ୟା ତ ୟାୟୁ ରୁପହରାଦପ ରକ୍ଷାଂସି ଚାତୟାତ୍ ।। ୩ ।।

Not For Commercial Use

ଅନ୍ନପତେଽନ୍ନସ୍ୟ ନୋ ଧେହ୍ୟନମୀବସ୍ୟ ଶୁଷ୍ମିଣଃ ।
ପ୍ରପ୍ରଦାତାରଂ ତାରିଷ ଊର୍ଜଂ ନୋ ଧେହି ଦ୍ୱିପଦେ ଚତୁଷ୍ପଦେ ।। ୪ ।।

ୟଦନ୍ନମଦ୍ଭି ବହୁଧା ବିରାଦ୍ଧମ୍ । ରୁଦ୍ରୈଃ ପ୍ରଜଗ୍ଧଂ ୟଦି ବା ପିଶାଚୈଃ ।
ସର୍ବଂତଦୀଶାନୋ ଅଭୟଂ କୃଣୋତୁ ଶିବମୀଶାନାୟ ସ୍ୱାହା ।। ୫ ।।

ଅନ୍ତଶ୍ଚରସି ଭୂତେଷୁ ଗୁହାୟାଂ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଃ ।
ତ୍ୱଂ ୟଜ୍ଞସ୍ତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମା ତ୍ୱଂ ରୁଦ୍ରସ୍ତ୍ୱଂ ବିଷ୍ଣୁସ୍ତ୍ୱଂ ବଷଟ୍କାର ଆପୋ
ଜ୍ୟୋତୀ ରସୋଽମୃତଂ ବ୍ରହ୍ମ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସୁବରୋଂ ନମଃ ।
ଆପଃ ପୁନନ୍ତୁ ପୃଥିବୀଂ ପୃଥ୍ୱୀ ପୂତା ପୁନାତୁ ମାମ୍ ।
ପୁନନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ପତିର୍ବ୍ରହ୍ମପୂତା ପୁନାତୁ ମାମ୍ ।
ୟଦୁଚ୍ଛିଷ୍ଟମଭୋଜ୍ୟଂ ୟଦ୍ୱା ଦୁଶ୍ଚରିତଂ ମମ ।
ସର୍ବଂ ପୁନନ୍ତୁ ତଂ ହ୍ୟାପୋଽସତାଂ ଚ ପ୍ରତିଗ୍ରହଂ ।
ଅମୃତମସ୍ୟମୃତୋପସ୍ତରଣମସ୍ୟମୃତଂ ପ୍ରାଣେ ଜୁହୋମ୍ୟମା ଶିଷ୍ୟାନ୍ତୋଽସି ।
ପ୍ରାଣାୟ ସ୍ୱାହା । ଅପାନାୟ ସ୍ୱାହା । ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ୱାହା । ସମାନାୟ ସ୍ୱାହା ।
ଉଦାନାୟ ସ୍ୱାହା ଇତି କନିଷ୍ଠିକାଙ୍ଗୁଲ୍ୟାଙ୍ଗୁଷ୍ଠେନ ଚ ପ୍ରାଣେ ଜୁହୋମି ।
ଅନାମିକୟାଽପାନେ । ମଧ୍ୟମୟା ବ୍ୟାନେ । ସର୍ବାଭିରୁଦାନେ । ପ୍ରଦେଶିନ୍ୟା ସମାନେ ।
ତୂଷ୍ଣୀମେକାମେକର୍ଷୌ ଜୁହୋତି । ଦ୍ୱେ ଆହବନୀୟେ । ଏକାଂ ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନୌ ।
ଏକାଂ ଗାର୍ହପତ୍ୟେ । ଏକାଂ ସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତୀୟେ ।।

ଅଥାପିଧାନମସ୍ୟମୃତତ୍ୱାୟୋପସ୍ପୃଶ୍ୟ ପୁନରାଦାୟ ପୁନରୁପସ୍ପୃଶେତ୍ ।
ସବ୍ୟେ ପ୍ରାଣାବାପୋ ଗୃହୀତ୍ୱା ହୃଦୟମନ୍ୱାଲଭ୍ୟ ଜପେତ୍ ।
ପ୍ରାଣୋଽଗ୍ନିଃ ପରମାତ୍ମା ପଞ୍ଚବାୟୁଭିରାବୃତଃ ।
ଅଭୟଂ ସର୍ବଭୂତେଭ୍ୟୋ ନ ଭବେଦହଂ କଦାଚନେତି ।। ୧ ।।

।। ଇତି ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ।।

Not For Commercial Use

ବିଶ୍ୱୋଽସି ବୈଶ୍ୱାନରୋ ବିଶ୍ୱରୂପଂ ତ୍ୱୟା ଧାର୍ୟତେ ଜାୟମାନମ୍ ।
ବିଶ୍ୱଂ ତ୍ୱାହୁତୟଃ ସର୍ବା ୟତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଽମୃତୋଽସି ।
ମହାନବୋଽୟଂ ପୁରୁଷୋ ୟୋଽଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଗ୍ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ ।
ତମଦ୍-ଭିଃ ପରିଷିଞ୍ଚାମି ସୋଽସ୍ୟାନ୍ତେ ଅମୃତାୟାମୃତୟୋନାବିତ୍ୟେଷ ଏବାତ୍ମା ।
ଧ୍ୟାୟେତାଗ୍ନିହୋତ୍ରଂ ଜୁହୋମୀତି ସର୍ବେଷାମେବ ସୂନୁର୍ଭବତି ।
ଅଥ ୟଜ୍ଞପରିବୃତ ଆହୁତୀର୍ହୋମୟତି । ସ୍ୱେ ଶରୀରେ ୟଜ୍ଞଂ ପରିବର୍ତୟାମୀତି ।
ଚତ୍ୱାରୋଽଗ୍ନୟସ୍ତେ କିଂନାମଧେୟାଃ ।
ତତ୍ର ସୂର୍ୟୋଽଗ୍ନିର୍ନାମ ସୂର୍ୟମଣ୍ଡଲାକୃତିଃ ସହସ୍ରରଶ୍ମିପରିବୃତ ଏକର୍ଷିର୍ଭୂତ୍ୱା ମୂର୍ଧ୍ନି ତିଷ୍ଠତି ୟସ୍ମାଦୁକ୍ତଃ ।
ଦର୍ଶନାଗ୍ନିର୍ନାମ ଚତୁରାକୃତିରାହବନୀୟୋ ଭୂତ୍ୱା ମୁଖେ ତିଷ୍ଠତି ।
ଶାରୀରୋଽଗ୍ନିର୍ନାମ ଜରାପ୍ରଣୁଦା ହବିରବସ୍କନ୍ଦତି ।
ଅର୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତିର୍ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନିର୍ଭୂତ୍ୱା ହୃଦୟେ ତିଷ୍ଠତି ତତ୍ର କୋଷ୍ଠାଗ୍ନିର୍ନାମାଶିତପୀତଲୀଢଖାଦିତାନି
ସମ୍ୟଗ୍ ବ୍ୟଷ୍ଟ୍ୟାଂ ଶ୍ରପୟିତ୍ୱା ଗାର୍ହପତ୍ୟୋ ଭୂତ୍ୱା ନାଭ୍ୟାଂ ତିଷ୍ଠତି ।
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତୟସ୍ତ୍ୱଧସ୍ତାତ୍ତିର୍ୟକ୍ ତିସ୍ରୋ ହିମାଂଶୁପ୍ରଭାଭିଃ ପ୍ରଜନନକର୍ମା ।।

।। ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ।।

ଅସ୍ୟ ଶରୀରୟଜ୍ଞସ୍ୟ ୟୂପରଶନାଶୋଭିତସ୍ୟ କୋ ୟଜମାନଃ ।
କା ପତ୍ନୀ । କେ ଋତ୍ୱିଜଃ । କେ ସଦସ୍ୟାଃ । କାନି ୟଜ୍ଞପାତ୍ରାଣି । କାନି ହବୀଂଷି ।
କା ବେଦିଃ । କୋତ୍ତରବେଦିଃ । କୋ ଦ୍ରୋଣକଲଶଃ । କୋ ରଥଃ । କଃ ପଶୁଃ ।
କୋଽଧ୍ୱର୍ୟୁଃ । କୋ ହୋତା । କୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାଚ୍ଛଂସୀ । କଃ ପ୍ରତିପ୍ରସ୍ଥାତା । କଃ ପ୍ରସ୍ତୋତା ।
କୋ ମୈତ୍ରାବରୁଣଃ । କ ଉଦ୍ଗାତା । କା ଧାରାପୋତା । କେ ଦର୍ଭାଃ । କଃ ସ୍ରୁବଃ ।
କାଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀ । କାବାଘାରୌ । କାବାଜ୍ୟଭାଗୌ । କେ ପ୍ରୟାଜାଃ । କେ ଅନୁୟାଜାଃ ।
କେଡା । କଃ ସୂକ୍ତବାକଃ । କଃ ଶଂୟୁବାକଃ । କାଽହିଂସା । କେ ପତ୍ନୀସଂୟାଜାଃ ।
କୋ ୟୂପଃ । କା ରଶନା । କା ଇଷ୍ଟୟଃ । କା ଦକ୍ଷିଣା । କିମବଭୃଥମିତି ।।

।। ଇତି ତୃତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ।।

Not For Commercial Use

ଅସ୍ୟ ଶାରୀରଯଜ୍ଞସ୍ୟ ଯୂପରଶନାଶୋଭିତସ୍ୟାତ୍ମା ଯଜମାନଃ ।
ବୁଦ୍ଧିଃ ପତ୍ନୀ । ବେଦା ମହର୍ତ୍ୱିଜଃ । ଅହଂକାରୋଽଧ୍ୱର୍ଯୁଃ । ଚିତ୍ତଂ ହୋତା ।
ପ୍ରାଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାଚ୍ଛଂସୀ । ଅପାନଃ ପ୍ରତିପ୍ରସ୍ଥାତା । ବ୍ୟାନଃ ପ୍ରସ୍ତୋତା ।
ସମାନୋ ମୈତ୍ରାବରୁଣଃ । ଉଦାନ ଉଦ୍ଗାତା । ଶରୀରଂ ବେଦିଃ ।
ନାସିକୋତ୍ତରବେଦିଃ । ମୂର୍ଧା ଦ୍ରୋଣକଲଶଃ । ପାଦୋ ରଥଃ ।
ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଃ ସ୍ରୁବଃ । ସବ୍ୟହସ୍ତ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀ । ଶ୍ରୋତ୍ରେ ଆଘାରୌ ।
ଚକ୍ଷୁଷୀ ଆଜ୍ୟଭାଗୌ । ଗ୍ରୀବା ଧାରାପୋତା । ତନ୍ମାତ୍ରାଣି ସଦସ୍ୟାଃ ।
ମହାଭୂତାନି ପ୍ରୟାଜାଃ । ଭୂତାନ୍ୟନୁୟାଜାଃ । ଜିହ୍ୱେଡା । ଦନ୍ତୋଷ୍ଠୌ ସୂକ୍ତବାକଃ ।
ତାଲୁଃ ଶଂଯୁବାକଃ । ସ୍ମୃତିର୍ଦୟା କ୍ଷାନ୍ତିରହିଂସା ପତ୍ନୀସଂୟାଜାଃ ।
ଓଂକାରୋ ଯୂପଃ । ଆଶା ରଶନା । ମନୋ ରଥଃ । କାମଃ ପଶୁଃ ।
କେଶା ଦର୍ଭାଃ । ବୁଦ୍ଧୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଯଜ୍ଞପାତ୍ରାଣି । କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ହବୀଂଷି ।
ଅହିଂସା ଇଷ୍ଟୟଃ । ତ୍ୟାଗୋ ଦକ୍ଷିଣା । ଅବଭୃଥଂ ମରଣାତ୍ ।
ସର୍ବା ହ୍ୟସ୍ମିନ୍ଦେବତାଃ ଶରୀରେଽଧିସମାହିତାଃ ।
ବାରାଣସ୍ୟାଂ ମୃତୋ ବାପି ଇଦଂ ବା ବ୍ରହ୍ମ ଯଃ ପଠେତ୍ ।
ଏକେନ ଜନ୍ମନା ଜନ୍ତୁର୍ମୋକ୍ଷଂ ଚ ପ୍ରାପ୍ନୁୟାଦିତି ମୋକ୍ଷଂ ଚ ପ୍ରାପ୍ନୁୟାଦିତ୍ୟୁପନିଷତ୍ ।। ୩ ।।

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ୟଂ କରବାବହୈ ।
ତେଜସ୍ୱିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ।।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।।

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ସତ୍ ।।

।। ଇତି ଅଥର୍ବଣୀୟା ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ରୋପନିଷତ୍ସମାପ୍ତା ।।

Not For Commercial Use